

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

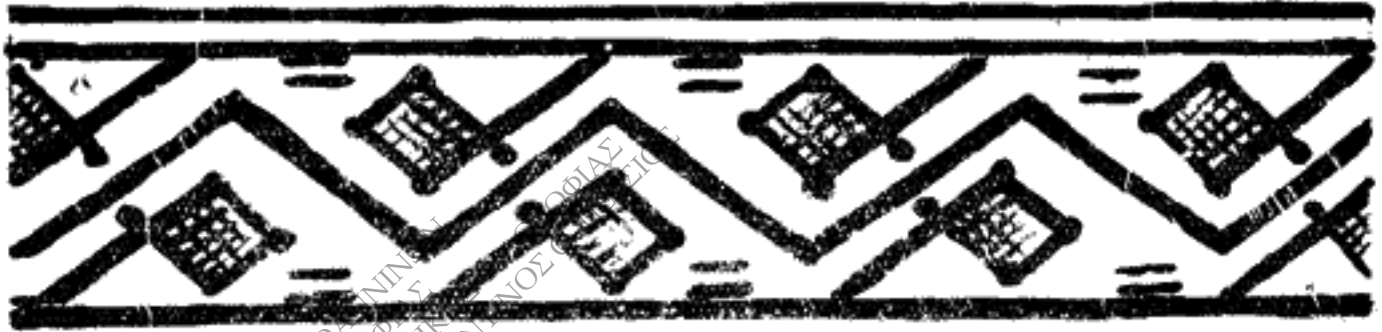
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1943

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΣΤΑΔΙΟΥ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Όλοι σήμερα παραδέχονται ότι η δημοτική γλώσσα διευκόλυνε το ζωντανό, το γνήσιο δάσκαλο να πλησιάσει το παιδί, να του άγγιξη την ψυχή του, να το καθοδηγήσει ως μαθητή και πιο ύστερα ως άνθρωπο, στη μετασχολική ζωή του. Κι' ακόμη, όλοι έχουν καταλάβει ότι βόηθησε ν' αλλάξει ή σχολική ατμόσφαιρα, έτσι που άνετα να καλλιεργηθούν οι παιδιατρικές ιδιότητες και κανονικά να εξελιχθούν και να αποδώσουν.

Θά ήταν λοιπόν κοινοτοπία να ξαναμιλήσω γι' αυτά. Για τοῦτο θά περιοριστώ σε μιὰ μόνο περιοχή του ζητήματος, ανεξερεύνητη ακόμη, μά πολύ σημαντική για μᾶς τους δασκάλους κυρίως. Στην παρακολούθηση του γραπτού λόγου του παιδιού, που μπορεί να γίνει πολύτιμος συντελεστής στο να γνωρίσει ο δάσκαλος το μαθητή, να τον κατατάξει στη θέση που του ταιριάζει, ανάλογα να του φερθή και θετικά να τον βοηθήσει.

Με την καθιέρωση της δημοτικής στο δημοτικό σχολείο, υπάρχει γραπτός λόγος από τη στιγμή που το μικρό παιδάκι κατορθώνει να εξυπηρετηθῆ συνδυάζοντας τὰ 24 γράμματα του Ἀλφαβήτου. Κι' επειδή μπορεί από τὰ 6 1/2 χρόνια του το παιδί να γράφει ἐλεύθερα εκείνο που θέλει, ἔμεις, παρακολουθώντας το άγρυπνα κατά τη μαθητική του σταδιοδρομία, μπορούμε να το μελετούμε και από τη μεριά αυτή, και, βασισμένοι στα θετικά δεδομένα της, αρκετά να βοηθηθούμε.

Για κάθε μελετητή του σχολικού συνόλου, τὰ στάδια και οι μεταβολές που ἀλληλοδιαδέχονται ή μιὰ τήν. ἄλλη, οι καταστάσεις που δημιουργούνται κάθε καιρό σε κάθε περιοχή, είναι ἐκπληκτικές. Μά στο γραπτό λόγο, που απ' τη φύση του έχει κάτι το θετικό, το μη ρευστό, είναι πολύ σημαντικές.

Κι' όμως ἐδῶ δε θά πάρω πλατιά το ζήτημα. Δέ θά ἐπεκταθῶ στα πολυποικίλα προβλήματα που ἐμφανίζει. Παίρνω μόνο

το ζήτημα της διατύπωσης, κι' αυτό σε πολύ χοντρές γραμμές, χωρίς ν' άγγιξω τη λογική σύνδεση των ἐννοιῶν, γιατί δηλαδή και τότε μεταχειρίζεται το «γιατί», το «δηλαδή», το «αν και», το «μολονότι» κλπ. Ἄλλη κατεύθυνση θά πάρη ή μικρή αυτή μελέτη. Θά πάρω, ἄς μη φανῆ τολμηρό και παράδοξο, τὰ γραφόμενα των μικρῶν παιδιῶν από τη λογοτεχνική άποψη, και θά παρακολουθήσω τὸν άσυνείδητο παραδαρμό τους στο να ξεφύγουν από το μονότονο, το κοινό, και κάποτε να φθάσουν στο καλοεπωμένο, στο ὠραίο!

Θά μιλήσω για την εξέλιξη της παιδιατρικής ἔκφρασης, και με γραπτά παιδιῶν θ' ἀποδείξω ότι στην αρχή διατυπώνεται ἄπλά, λιτά, και ότι σιγά-σιγά πλουτίζεται αὐθόρμητα, άσυναίσθητα, χωρίς άμεση ἐπέμβαση ξένη, και κατά τὰ 11-12 χρόνια παρουσιάζει ὅλες τις λογοτεχνικές φιογούρες που βρίσκομε και στα κείμενα των δόκιμων λογοτεχνῶν.

Αὐτὰ που θ' ἀναφέρω, τὰ μάζεψα ἔπειτ' από ἀδιάκοπη εικοσάχρονη παρακολούθηση παιδιῶν στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο, σε διάφορα σχολεία, μόνη στα πρώτα χρόνια, και κατά τὰ τελευταία ὀκτώ χρόνια βοηθούμενη από συναδέλφους που έχουν μεγάλο ἐνθουσιασμό, ἐνδιαφέρον και ἀγάπη για τη δουλειά μας.

Γράφουν με πολλή εὐχαρίστηση τὰ παιδάκια των 6 1/2 χρόνων στην τάξη τους ὅτι θέλουν, το ἡμερολόγιό τους, ὅπως το λένε. Πρόθυμα γεμίζουν το κατεβατό με τὰ μεγάλα τους γράμματα, και κατά την κοινή συνάθροιση ὄλων των τάξεων του Δημοτικού, διαβάζουν περήφανα τὰ γραμμένα. Πολλά, τὰ πιο δυνατά, από την αρχή ακόμη παίρνουν μιάν ἐνότητα και τήν ἐξαντλοῦν, αρχίζουν δηλ. και τελειώνουν για τὸν περίπατό τους, τήν κούκλα τους κλπ. Τὰ πιο μέτρια στην αρχή γράφουν φράσεις ἄσχετες μεταξύ τους και ὄλα σχεδόν τους πρώτους μήνες αρχίζουν με τὰ «ἐγώ», «σημερα», «ἐμένα», «χτές» κλπ.

«Ἐγὼ ἐπήγα στὸν κινηματογράφο καὶ εἶδα πῶς στὴ Νέα Ὑόρκη ἔκαμε πλημύρα. Ἐγὼ εὐχαριστήθηκα ποὺ ἦλθα ἐδῶ, γιατί καὶ ἐγὼ θὰ ἤμουν ἐκεῖ στὴν πλημύρα.»

Ἐλένη Απ.
Α' Δημοτικοῦ

«Ἐγὼ μιά μέρα πρὶν νὰ κοιμηθῶ, ὡς ποὺ νὰ με πάρη ὁ ὕπνος, εἶπα ἕνα τραγουδάκι: Ἡ Τίτινα στὸ μπαλκόνι τὴν μπλούζα της μπάλωνε κι' ὁ ἀντρας της τὴ γυρεῦει καὶ δὲν τὴ βρίσκει πιά!!»

Μαρίτσα Κ.
Α' Δημοτικοῦ

«Σήμερα ἐστολίσαμε τὴν τάξη μας καὶ τὴν ἔκαμαμε κουκλί. Ἦταν πολὺ ωραία. Ἦταν ὁ πίνακας σάν γαμπρός καὶ ἡ τάξη μας σάν νύφη.»

Δάκης Φ.
Α' Δημοτικοῦ

Τὰ περισσότερα παιδιά ἐξακολουθοῦν γιὰ πολὺν καιρὸ ν' ἀρχίζουν ἔτσι, μὰ σιγά-σιγά, χωρὶς κι' αὐτὰ νὰ τὸ καταλάβουν, ἀπελευθερώνονται ἀπὸ τὸν ἐγωκεντρισμὸ, ποὺ, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τίς ἄλλες τους ἐκδηλώσεις, ὑποχωρεῖ ὅσο προχωρεῖ ἡ ἡλικία, καὶ τότε παρουσιάζεται ποικιλία ἀρχῶν. Ὁλόκληρα κεφάλαια ψυχολογίας θὰ χρειάζονταν γιὰ ν' ἀναπτυχθῇ ἡ μεταβολὴ αὐτή, ὅπως καὶ τὸ ὅτι ἡ πρώτη ἐμφάνιση, ἔστω καὶ ἀσυνείδητη, λογοτεχνικῆς φιλολογίας στὰ αὐθόρμητα καὶ ἐλεύθερα γραπτὰ τῶν εὐφάνταστων μικρῶν, εἶναι ἡ παρομοίωση: «Ἦταν ὁ πίνακας σάν γαμπρός καὶ ἡ τάξη μας σάν νύφη».

«Ἐγὼ ἕνα κτύπημα στὸ πόδι μου καὶ εἶναι σάν κλάξον.

Ἄμα βάλω τὸ χέρι μου, κάνω Ἄ! Ἄ! γιατί πονῶ.»

Νίκος Α.
Α' Δημοτικοῦ

«Χτές ἄκουσα πῶς στὴν Ἀμερικὴ βάζουν ἕνα πυροβόλο στὴν πόρτα κι' ὅταν κανένας κλέφτης μπῆ τὸν κατατρύπαι καὶ εἶπα πῶς ὁ κλέφτης θὰ χρησιμεύη γιὰ σουρωτήρι ἔπειτα.»

Ζὰκ Μπ.
Β' Δημοτικοῦ

Ἄν παρακολουθήσωμε τὴν παιδιὰτικὴ σκέψη στὴν ἐργασία, στὰ παιχνίδια, στὶς κουβέντες, θὰ δοῦμε πῶς συχνὰ πραγματικότητα καὶ φαντασία συγχέονται καὶ ἀλληλοδιαδέχονται ἀξεχώριστα ἢ μίᾳ τὴν ἄλλη, κι' ἀκόμη, ἂν σκεφθοῦμε πόσο θεμελιώδης ἀνάγκη εἶναι γιὰ τὸ λογοτεχνικὸ καὶ γενικὰ γιὰ κάθε δημιουργὸ ἢ παρομοίωση, σίγουρα θὰ ὑποπτευθοῦμε συγγένειες ἀνά-

μεσα σ' ἐκεῖνον καὶ τὸ παιδί καὶ κοινὲς ἐπιτακτικὲς ἀνάγκες. Μὰ ἐδῶ δὲν εἶναι ὁ κατάλληλος τόπος, οὔτε ἐγὼ ἢ ἱκανὴ γιὰ ν' ἀναπτύξω τέτοια προβλήματα. Διαπιστώνω μόνο γεγονότα ποὺ χρόνια τώρα τὰ βλέπω νὰ ἐμφανίζονται σὲ σειρά ἀπαρέγκλιτη καὶ ἀμετάβλητη. Πάντα, σπάνια κατὰ τὰ 7 χρόνια, πιὸ πυκνὰ πιὸ ὕστερα, θὰ ἐμφανιστῇ ἡ παρομοίωση, θ' ἀκολουθήσῃ ὁ ἀνθρωπομορφισμὸς καὶ ἡ ἐμπύχωση τῶν ἀψυχῶν, ὡς ποὺ κατὰ τὰ 9 χρόνια θὰ παρουσιαστοῦν πολλὲς ἄλλες λογοτεχνικὲς φιλολογίες. Μὰ γι' αὐτὸ θὰ μιλήσω παρακάτω.

«Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα μου μοῦ ἔκαναν δῶρο ἕνα καρτσάκι γιὰ νὰ βάζω τὴν κούκλα μου μέσα καὶ νὰ τὴν πηγαίνω στὸ Μουσεῖο καὶ νὰ παίρῃ τὸν καθαρὸ ἀέρα της. Ὁ θεῖος μου μοῦ ἔκανε ἕνα ἀργαλειὸ γιὰ νὰ ὑφαίνω χαλάκια τῆς κούκλας μου γιὰ νὰ μὴν πατάῃ χάμω καὶ κρουολογήσῃ, γιατί θὰ ἔχω κρεβατώματα καὶ φασαρίες.»

Μαρίκα Δ.
Β' Δημοτικοῦ

Ἡ ἔκφραση, ἡ σύνδεση δηλ. τῶν φράσεων, γίνεται κατὰ παράθεση, μὲ συνδέσμους τὸ «καὶ—καὶ», «ὕστερα—ὕστερα» κλπ. Ὑπάρχουν καὶ τὰ «γιατί», «δηλαδή», κλπ., ἀλλὰ κυριαρχοῦν τὰ πρῶτα, κι' αὐτὸ γιατί τὸ παιδάκι ὅταν γράφῃ παρακολουθεῖ εἴτε ἐν χώρῳ εἴτε ἐν χρόνῳ τὴν πραγματικότητα. Δηλαδή γράφοντας βαδίζει νοερὰ ὅπως κινήθηκε στὴν πραγματικότητα, ξαναβλέπει καὶ σημειώνει ὅπως τὰ εἶδε καὶ τὰ ἔζησε πραγματικά! Ἀφηγεῖται λοιπὸν τὸ γεγονός, ἢ λέει γιὰ τὸ πρᾶγμα ὅπως τὸ βλέπει νοερὰ! Κι' ὅπως, πολὺ σοφὰ πράττοντας ἀφ' ἑαυτοῦ του, ἀκολουθεῖ τὴν πραγματικότητα, εἶναι ἀδύνατο νὰ γράψῃ στραβὰ ἢ συγκεχυμένα. Ἀσάφεια δὲ συναντήσαμε ποτὲ στὴν ἐλεύθερη γραπτὴ ἔκφραση μικροῦ παιδιοῦ, οὔτε ποτὲ ρωτήσαμε «τί θέλεις νὰ πῆς». Μόνο σύγκριση στὸ χρόνο συναντοῦμε κάποτε καὶ ἀδυναμία στὴ σύμπτυξη π.χ. «Ἀῦριο ἐπήγαμε μὲ τὸ μπαμπά μου περίπατο» ἢ «Ἀγαπῶ τὴ Δεσποινὴ Ἀθηνᾶ καὶ τὸ Γιαννάκη καὶ τὴ Λένα καὶ τὸ Γεώργιο κλπ.». Ἀκολουθεῖ ὅλη ἡ σειρά τῶν 15 συμμαθητῶν του, χωρὶς νὰ παραλείψῃ κανένα, ἐνῶ μπορούσε νὰ πῆ «κι' ὅλα τὰ παιδιά στὴν τάξη μου».

Ὅσο προχωροῦν τὰ παιδιά, τὸ ὕψος γίνεται πολὺ πιὸ ἀνετο, οἱ παρομοιώσεις ἀφθονώτερες, οἱ ἀνθρωπομορφισμοὶ καὶ οἱ ἐμπυχώσεις περισσότερες, παρουσιάζονται ἀντιθέσεις κυρίως ἀπάνω στὸ καλὸ καὶ τὸ κακό, ἀπάνω στοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς πλούσιους, εἰρωνίες, ἐπεξηγήσεις, ἀλλὰ πάντα τὸ παιδί ἀφηγεῖται. Παρακολουθεῖ δηλ. ὅτι ἔγινε, ὅτι γίνεται, πῶς θέλει νὰ γίνῃ. Σπυχνά-πυκνά, γιὰ τὸ παραστατικώτερο, με-

ταχειρίζεται τόν Ιστορικό ένεστῶτα. « Τὴν Παρασκευὴ τὸ πρωὶ μόλις ξύπνησα δὲν ἤξερα τί νὰ κάμω. Κοιτάζω ἀπ' ἐδῶ, κοιτάζω ἀπ' ἐκεῖ, πάω μέσα στὴ ντουλάπα. Βρίσκω ἕνα μεγάλο καραγκιόζη καὶ δίνω μιὰ στὸ κρεβάτι καὶ ἀνεβαίνω ἐπάνω καὶ ἔπειτα ἀρχίζω νὰ παλεύω μὲ τὸ Φασουλὴ. Ἐγὼ ἤμουν ὁ Ντίναρλη κι' ὁ Φασουλὴς ὁ Τζιμ Λόντος, καὶ τὸν ἐνίκησα».

Τρύφων Γ.
Γ' Δημοτικοῦ

Δημιουργεῖ λέξεις καὶ συχνὰ μεταχειρίζεται χαρακτηρισμοὺς π. χ. « Τὴν Κυριακὴ θὰ πάω στὰ Κιοῦρκα, στὴ ζώνη θὰ ἔχω ἕνα δύο πιστόλια κι' ἕνα παγούρι, στὸ χέρι μιὰ καραμπίνα, μιὰ σέγα κι' ἕνα κοντραπλακέ, στὸν ὄμο δύο σάκκες γιὰ φαί καὶ γιὰ τετράδια, θὰ εἶμαι φορτηγάνθρωπος».

Ζὰκ Μπ.
Γ' Δημοτικοῦ

* Στις 26 Ὀκτωβρίου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου γιόρταζα καὶ ἤλθαν οἱ συμμαθηταί μου νὰ μοῦ εὐχηθοῦν τὸ πρωὶ ἤλθαν ὁ Ἄγης ὁ κεφάλας, ὁ Ἀλέκος ὁ χονδρὸς καὶ ἡ Μαίη ἡ πιανίστα. Τὸ ἀπόγευμα ἤρθαν ἡ Τζούλια ἡ σκερτσόζα, ἡ Πόπη ἡ χορευτοῦ, καὶ τελευταία ἡ Καίτη ἡ ντροπαλοῦ μὲ τὴν ἀδελφοῦλα τῆς. Παίξαμε πολὺ ὠραία. Ἐπίσης πῆρα καὶ πολλὰ δῶρα.»

Τάκης Α.
Γ' Δημοτικοῦ

Γιὰ κείνους ποὺ ξέρουν τὰ πρόσωπα, ἡ ἐπιτυχία τῶν χαρακτηρισμῶν εἶναι καταπληκτικὴ.

Ἔτσι ἐξελισσεται καὶ πλουτίζεται σιγά-σιγά ἡ ἔκφραση, κι' ὅμως ὅλ' αὐτὰ γίνονται χωρὶς καμμιά προσπάθεια τῶν παιδιῶν νὰ γράφουν καλά. Τὰ πιὸ προχωρημένα, τὰ πιὸ δυνατά, ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν στὸ χιλιοεπιπόμενον, στὸ κοινὸ, ἀγωνίζονται νὰ ποῦν κάτι καινούργιο, νὰ ξαφνίσουν, ὄχι ὅμως μὲ τὴν ἔννοια τῆς ὁμορφῆς ἔκφρασης ὅπως τὴ θεωροῦμε ἐμεῖς. Ἀπόδειξη ὅτι σπάνια μεταχειρίζονται ἐπίθετα, κι' ἀπ' αὐτὰ μόνο τὰ « ὁμορφος», « ὠραῖος», « ὠραία».

Κατὰ τὰ 9 χρόνια γίνεται μιὰ βαθεὶά καὶ ριζικὴ ἀλλαγὴ. Τὸ παιδί ἀρχίζει ν' ἀνησυχῆ γιὰ τὸ ὕψος. Τὰ δυνατότερα παιδιὰ ἀρχίζουν ἠωρίτερα, μὰ γενικὰ, ἡ μεγάλη μάζα γύρω στὰ 9 χρόνια. Τὰ ἀναγνώσματα, οἱ ἐκφράσεις τῶν γύρω, οἱ ἐπιδράσεις καὶ ἡ μίμηση μ' ἕνα λόγο, ξυπνοῦν μέσα στὸ παιδί τὴν ἀνάγκη νὰ τὰ πῆ ὠραία. Καὶ τότε δὲν ἀρκεῖται στὸ ν' ἀφηγηθῆ ἀπλά, ἀλλὰ συμπλέκει ἀφθονες παρομοιώσεις, ἀντιπαραθέσεις, εἰκόνες, χαρακτηρισμοὺς, ἀνθρωπομορφισμοὺς, συμπεράσματα κλπ. Συμβαίνει δηλαδὴ ἐκεῖνο ποὺ ἐμεῖς οἱ ἐνήλικοι τὸ θεωροῦμε ψεύτισμα

τοῦ παιδιοῦ, καὶ κλαίοντας τὴ χαμένη ἀφέλειά του, ξεγράφουμε τὰ παιδιάτικα δημιουργήματα, κατηγορώντας τα ὡς δάνεια καὶ νοθευμένα! Ἀφέλεια καὶ ἐπιπολαιότητα δική μας, γιὰτὶ κατηγοροῦμε ἕνα θαῦμα ποὺ φυσιολογικὰ ἐντελῶς καὶ αὐθόρμητα συντελεῖται, κι' ἔχει τόσο μεγάλη σημασία γιὰ τὴ διανοητικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου: τὴ μίμηση! Διαγράφουμε ἀνεξέταστα τὴν ἐξοικονομητικὴ σημασία τῆς, ἐνῶ τὸν ἴδιο καιρὸ ἀγωνιζόμαστε νὰ τὴν καλλιεργήσωμε σ' ἄλλες περιοχὰς τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ. Θάπρεπε κ' ἐδῶ μὲ τὸν ἀνάλογο σεβασμὸ νὰ τὴν προσέξωμε, ὥστε ἡ μεταμόσχευση νὰ γίνεται ἀβίαστα καὶ φυσιολογικὰ, χωρὶς ν' ἀλλοιωθῆ ὁ κύριος κορμὸς. Καὶ δὲ θ' ἀλλοιωθῆ ὁ κορμὸς ἂν εἶναι ὀγιῆς, γερός καὶ δυνατὸς γιὰ τὴν ἀφομοίωση ἀπὸ τὰ προηγούμενα χρόνια.

Κι' ἐπειδὴ αὐτὸ γίνεται ξαφνικὰ, ἂν δὲν ἐπέμβουν ἄμεσα οἱ μεγάλοι, ἂν ἀφήσουν ἡσυχὸ κι' ἀνενόητο στὸν κόσμον του καὶ τίς ἀσχολίες του τὸ παιδί, ἡ μεταβολὴ θὰ γίνῃ ζωτικὰ, καὶ ἀξιοθαύμαστα γόνιμα. Στὰ 10 χρόνια, παρατηροῦμε ἐνσυνείδητο πιά ἐνστερνισμὸ τοῦ κάθε στοιχείου ποὺ θὰ συντελέσῃ στὴν καλὴ ἔκφραση. Οἱ ὁδηγοὶ προσφέρουν καὶ ἡ μεγάλη μάζα ἀκολουθεῖ τὰ παραδείγματα. Ὅλοι γυρεύουν, καὶ δὲν ἀρκοῦν πιά τὰ κατάλληλα ἐπίθετα, οἱ ἐπιτυχημένες παρομοιώσεις, οἱ δμορφες εἰκόνες κλπ. Τοὺς τυραννεῖ τὸ πρόβλημα τῆς μορφῆς μὲ τὴν ὁποία θὰ ἐμφανιστῆ τὸ κομμάτι τους. Ἔτσι κατὰ τὰ 10-12 χρόνια ἐμφανίζεται συστηματικὰ πιά καὶ προσεγμένα ἡ αὐτοδιήγηση, ὁ διάλογος, ὁ μονόλογος, ἡ προετοιμασία, ἡ ἀνταπόκριση ἀρχῆς καὶ τέλους, τὸ ὄνειρο, τὸ διήγημα, ἡ ἐκτεταμένη προσωποποίηση, ἡ παρομοίωση ποὺ ἐξαντλεῖ ὅλο τὸ θέμα, οἱ ἀντιπαραθέσεις συνόλων, οἱ παραλληλισμοὶ κλπ. Ἡ ὄλη σύνθεση ὑψώνεται σὰν οἰκοδόμημα, ἡ τεχντροπία εἶναι πολὺ ἱκανοποιητικὴ ἀφοῦ τὰ πρό ἀπροόπτου καὶ τὰ finale πολὺ συχνὰ παρουσιάζονται.

Συγκρίνοντας τὴν παραγωγή τῶν ἐνήλικων καὶ τῶν παιδιῶν, καὶ κρατώντας τὴν ἀναλογία ποὺ πρέπει, δὲ βρίσκω νὰ μᾶς ἔδωκαν οἱ ἐνήλικοι στὸν πεζὸ λόγο περισσότερὴ ποικιλία σὲ μορφή, οὔτε νὰ εἶναι ἀγνότερη ἢ προσπάθειά τους. Παραθέτω γιὰ παράδειγμα τρία-τέσσερα ἀπὸ τὰ γραμμένα τῶν παιδιῶν, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ μεγάλη ἀμηχανία τί νὰ διαλέξω ἀπὸ τὰ ἄπειρα ποὺ ἔχομε συνάξει:

ΑΚΤΗ

Ἔχετε δεῖ μερικὲς ἀκτὲς (ἀκρογιαλιές) ποὺ εἶναι διαρκῶς ἀνήσυχες καὶ παιχνιδιάρες; Ἔτσι εἶναι καὶ ἡ χαριτωμένη μας συμμαθήτρια Ἀκτὴ Τσ. Τῆς ταιριάζει! Οἱ μεγάλες κοτσίδες τῆς λές καὶ χοροπηδοῦν σὰν τὰ κυματάκια τῆς θάλασσας διὰν τρέ-

χη στην αούλη του σχολείου μας. *Ο νονός της, φαίνεται, της έδωκε τό δνομα αυτό γιά νά τήν κάνη ν' αγαπάη τήν άκτήη. Κι' έγώ πού αγαπώ τή θάλασσα, λέγομαι «φίλη τής άκτής».

Σόφη Ε.
Ε' Δημοτικού

ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΚΙ' ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ

*Όπως ζή ένας λαός με τό Βασιλιά του, πότε άσχημα και πότε καλά, έτσι ζή ό βοσκός με τά πρόβατά του. Καλά, θά μου πήτε, τά πρόβατα ζούν ποτέ άσχημα; Μάλιστα, όταν έρθη καιρός νά τά σφάζουν και νά τά φέρουν στα κρεοπωλεία. Μόνον στην άρχή κάθε σαρακοστής ήσυχάζουν. *Όλες τις άλλες μέρες τά γυρνά ό βοσκός από χωράφι σε χωράφι, όπου έχει πολύ χόρτο, γιά νά παχύνουν πιό γρήγορα. *Απ' εκεί έκανα και τήν σύγκριση. *Όπως ζή ένας λαός με τό Βασιλιά του, έτσι ζή κι' ό βοσκός με τά πρόβατά του.

Θεόφιλος Α.
Ε' Δημοτικού

ΟΝΕΙΡΟ *Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ;

*Ημουν μεγάλος μηχανικός, έφτιανα μεγάλα ρομπότ, πού περπατούσαν με ήλεκτρισμό τόσο γρήγορα, πού γκρέμιζαν σπίτια και ό,τι άλλο εύρισκαν στο δρόμο τους. Βρέθηκαν στον πόλεμο. Οί Γάλλοι έρριχναν άσφυξιγόνα, αλλά σε λίγο θά θριάμβευαν τά ρομπότ μου. Σκυμμένος στα μηχανήματά μου, τους έκανα νά προχωρούν προς τόν έχθρό, αλλά χιλιάδες σφαίρες σφηνώθηκαν στο σώμα του ενός ρομπότ, χάλασε, έκανε μεταβολή και ώρμησε άπάνω μου, μ' έπιασε από τά πόδια και με τίναξε στον τοίχο. *Υστερα με πέταξε ψηλά. *Έπεσα σε κάτι μαλακό βλέποντας τή θραύση πού έκαναν τά ρομπότ μου. Ξύπνησα στο κρεβάτι μου. *Ήταν όνειρο, τί κρίμα.

Θεόδωρος Σκ.
Γ' Δημοτικού

ΦΥΣΙΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Θά έχετε άκούσει πολλές φορές ανθρώπους νά λένε, βλέποντας ένα ώραϊο λουλούδι, «σαν ψεύτικο είναι», ή και τό αντίθετο, δηλαδή όταν δουν ένα χάρτινο ή ζωγραφισμένο, νά πουν «σαν άληθινό είναι». *Ίσως και σεις οι ίδιοι νά τ'όχετε πη πολλές φορές. *Απάνω σ' αυτά τά λόγια βασίζεται τό σημερινό μου θέμα. *Ο κάθε ζωγράφος αγωνίζεται νά κάμη τό έργο του όσο μπορεί φυσικό, π.χ. έχει ως μοντέλλο ένα τριαντάφυλλο, θά αγωνισθί νά δώση στο έργο του όλες τις φυσικές άποχρώσεις, κι' αν μπορή νά τό κάμη πιό τέλειο άκόμη. *Έότε όμως ή φύσις θά του παρουσιάση ένα ωραιότερο άκόμη. *Εκείνος θ' αγωνισθί νά

κάνη κι' αυτό και ούτω καθεξής. *Έτσι γίνεται ένας άγώνας μεταξύ φύσεως και τέχνης, πού δέν τόν καταλαβαίνομε. *Ένας άγώνας όμως πού δέν έχει βγάλει άποτελέσματα, δηλαδή ποιός είναι ό νικητής, ή φύσις ή ή τέχνη;

Γιάννα *Αθ.
Σ' Δημοτικού

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

*Η ζωή είναι ένα βιβλίο πού γιά τόν κάθε άνθρωπο έχει ώρισμένα φύλλα και γραμμένα. Τό κάθε φύλλο είναι και ένας χρόνος! Τό ένα βιβλίο κόβεται άπότομα στα 5 φύλλα, τό άλλο στα 35 και τό άλλο διαρκεί ως τά 100. Του ενός γράφει δυστυχίες, λύπες, στενοχώριες, και κόβεται άπότομα στα 30 ή 50 φύλλα, του άλλου, ενός εύτυχισμένου και γερού, κρατεί ως τά 100-105. Του άλλου, ενός καχεκτικού, άρρωστιάρη, έως τά 5-10-15, κι' άλλων πού τραβάει και γράφει όλο εύτυχίες και κόβεται άποτόμως από ένα αυτοκινητιστικό δυστύχημα ή κάτι άλλο! Τό δικό μου τό βιβλίο δέν ξέρω αν θά σταματήσει ή θά διατηρήση έως τά 100. Τώρα είμαι στη 11 σελίδα άκόμη.

Τάκης Κ.
Σ' Δημοτικού

Αυτό είναι από λογοτεχνική άποψη τό βάδισμα τής παιδιατικής παραγωγής τών έξη πρώτων σχολικών χρόνων. Τά παιδιά στα πρώτα χρόνια άφηγοούνται παρακολουθώντας νοερά, και όσο μεγαλώνουν, πλουτίζουν άσυναίσθητα τό λεκτικό τους. Τριγύρω στα 9 χρόνια άναζητούν, προσπαθουν νά γράψουν όμορφα, και στα 10 με 12 ή άνάγκη τής μορφής τους γίνεται έπιτακτική, τά σπρώχνει νά ανακαλύπτουν. Κατά τά τέλη τών 12, όταν ή έπαφή με τήν πραγματικότητα γίνεται πιό όδυνηρή και τό παιδί αρχίζει νά διαισθάνεται ότι κάτι ύπολανθάνει κάτω από εκείνα πού βλέπει, τότε αρχίζει ν' άναζητά τό βαθύτερο γιαι, του γεννιέται μιá φιλοσοφική, ως τήν πούμε, διάθεση, και τότε πολλά παιδιά με πλούσιο έσωτερισμό, ζητώντας νά μάς πουν τις σκέψεις και τις παρατηρήσεις τους, έπειδή κυνηγουνε τήν άσύλληπτη άκόμη γι' αυτά σκέψη και διάθεση, πέφτουν σε σύγχιση και άσάφεια έκφραστική πού έγώ τή λέω συγκρητισμό του στοχασμού. Αυτό άπαντιέται συχνά στο Γυμνάσιο, αλλά περνά κατά τά 16 χρόνια, όταν τό παιδί ίσοροπήση. Τά παιδιά, αν άφεθουν έλεύθερα και έξελιχθουν άνενόχλητα και κανονικά στα έξη πρώτα σχολικά χρόνια τους, κατακτούν όλες τις λογοτεχνικές φιγοúρες. Στο Γυμνάσιο δέ θά προστεθί καμμία καινούργια, μόνο πού όλες αυτές καλλιεργοούνται περισσότερο και τεχνικώτερα.

Τό πείραμα αυτό, πού δείχνει πώς και τό παιδί άκόμη δέν ικανοποιείται και ξε-

περνᾶ δπως καὶ δπου μπορεῖ τῆ ρουτίνα, ἔγινε γιατί ἀφέθηκε ἐλεύθερο νά γράφῃ δπως μιλά καὶ ὅτι θέλει. Μέσα στά χρόνια πού πέρασαν, ξεχώρισαν ἀνάγλυφες ὄχι μόνο οἱ γραμμές πού ἀνάφερα παραπάνω, ἀλλά καὶ πολλές ἄλλες πού ὁ σημερινός δάσκαλος ὑποχρεώνεται νά τις προσέξῃ καὶ νά τις ἐκμεταλλεῖται, π.χ. ἡ σύνδεση τῶν προτάσεων, πότε δηλαδή ἀναφαίνονται στό γραπτό λόγο τὰ πρῶτα «γιατί», «ἀν καί», «ἀφοῦ» κλπ., ἡ αὐτοψυχολογία τοῦ παιδιοῦ ἢ ἡ ψυχολογία τοῦ ἄλλου, ἡ ἐπίκριση, ἡ εἰρωνία, πότε παρουσιάζονται καὶ τί μορφή παίρνουν σιγά-σιγά, οἱ συλλογισμοί, τὰ συμπεράσματα, τὸ γοργό βῆμα τῶν δυνατῶν καὶ τὸ ἀργό, δυσκολοεξέλικτο τῶν καθυστερημένων. Πολλά παιδιά καὶ στήν 5' Δημοτικῆ ἐξακολουθοῦν ν' ἀφηγηθῶνται καὶ νά συνδέουν τις προτάσεις κατὰ παράθεση. Κι' ἀκόμη ποιά ἀπό τὰ πάρα πάνω εἶναι σταθερά, βαθεῖα συνδεμένα μέ τὴν ἡλικία καὶ τὸ χαρακτήρα, καὶ ποιά εἶναι συμπτωματικά καὶ γεννήματα τῶν ἐξωτερικῶν συνθηκῶν καὶ περιστάσεων, καὶ πολλά ἄλλα πού ἀγωνίζομαι νά τὰ παραμερίσω γιὰ νά κρατήσω μιὰ ὀρισμένη γραμμή.

Τὸ πείραμα αὐτό, μέ τὴν καθιέρωση τῆς δημοτικῆς γλώσσας στό Δημοτικὸ Σχολεῖο, μπορεῖ σήμερα νά ἐπαναλαμβάνεται σὲ κάθε σχολεῖο, καὶ τὸ πιὸ μικρὸ ἀκόμα. Καὶ δὲν εἶναι δύσκολο, γιατί οἱ δάσκαλοι πίστεψαν πιά ὅτι καὶ τὸ μικρὸ παιδί μπορεῖ νά γράφῃ. Λέγω πίστεψαν, γιατί ὅταν στίς ἀρχές τοῦ 1924, στά μαθήματα πού γίνονταν στοὺς δημοδιδασκάλους στήν Αἴθουσα τῆς Ἀκαδημίας, παρουσίασα μερικές ἐκθέσεις μικρῶν παιδιῶν, ὅλοι οἱ συνάδελφοί ἐντονα διαμαρτυρήθηκαν ὅτι δὲν ἦταν

παιδιάτικες, ὅτι τις εἶχα γράψῃ ἐγώ, ὅτι τὸ παιδί τοῦ Δημοτικοῦ δὲν μπορεῖ νά γράφῃ.

Κι' εἶχαν δίκιο, γιατί οἱ περισσότεροὶ τότε ἀγωνίζονταν ἀχαρο ἀγῶνα, νά δημιουργήσουν στά παιδάκια ἰδιαιτέρη γλῶσσα γιὰ νά γράφουν. Πῶς νά πιστέψουν ὅτι ἐκεῖνα μπορούσαν νά γράφουν μόνο τους καὶ μέ τέτοια χάρη;

Μὰ πέρασαν ἀπὸ τότε χρόνια πολλά, κι' ὅλοι ἐκεῖνοι πού φώναζαν, σήμερα, χωρὶς ἀμφιβολία, πιστεύουν καὶ χαίρονται τὰ παιδιάτικα γραπτά. Ὡστε εἶναι εὐκόλο νά προσέξουν κι' ἀπὸ τις πολλαπλές μεριές πού προτείνω τὸ γραπτό λόγο τοῦ παιδιοῦ.

Εἶναι κι' αὐτὸς μιὰ ἀκόμη στάθμη τῆς προόδου ἐνός Σχολείου. Πολλά συντρέχουν ὥστε ἡ στάθμη αὐτὴ νά παρουσιάζεται ὑψωμένη ἢ χαμηλὴ. Αὐτὸ δὲν ἔχει καμμιὰ σημασία. Ἐνα σχολεῖο τῆς πρωτεύουσας θάχη πιὸ καλλιεργημένο τὸ γραπτό λόγο ἀπὸ ἕνα σχολεῖο τοῦ χωριοῦ. Τὸ σπουδαῖο εἶναι νά διαγράφεται ἡ ἐξελικτικὴ κλίμακα, δηλ. ἡ ψυχολογικὴ συνέχεια πού ὑπάρχει ἀπὸ τὴ μιὰ τάξη στήν ἄλλη, ἢ καλύπτεται ἀπὸ τὸ ἕνα σημεῖο τῆς παιδιάτικης ἡλικίας στό ἄλλο, κι' αὐτὸ τόσο γιὰ τὴ μεγάλη μάζα, ὅσο καὶ γιὰ τὰ ἄτομα τὰ δυνατά, τὰ μέτρια ἢ τὰ καθυστερημένα· ἀρκεῖ ὁ δάσκαλος, κι' ὅλοι οἱ δάσκαλοι, ὅπου ὑπάρχουν πολλοί, νά συνεργάζωνται, νά συνεργευνοῦν, νά συμπαρακολουθοῦνε κάθε γραμμὴ πού διαγράφεται μέσα στήν παιδιάτικη ζωὴ, καὶ πού, ὅταν τὴν προσέξουν, θὰ δοῦν ὅτι ἐπαναλαμβάνεται μέσα στά χρόνια πού κυλοῦν καὶ τὰ παιδιά πού περνοῦνε ἀμετάβλητη, σταθερὴ καὶ ἐπιβαλλόμενη.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΤΔΟΥΣΗ.

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΑΝΩΦΕΛΗ ΠΕΙΡΑ

Τούτη ἡ ἀνία πού θὰ καταλήξει;
Πόθοι διαβατικοὶ πιά δὲ θερμαίνουν
τὴν ἀδεια σου ζωὴ καπνός, καὶ σβένουν
τ' ἀνόητα ὄνειρά σου μέσ στήν πλήξη.

Τι τάχα νάρθει νά σὲ καταπλήξει,
ψυχὴ; Τώρα φτερά δὲ σὲ παγαίνουν
σὲ χώρες θαμαστές· σκληροὶ σὲ δένουν
νόμοι, μέ τὴν πού σὲ σιμώνει λήξη.

* Ἀχ, τ' ἄσπρα τὰ μαλλιά. Τούτη ἦταν ὀλη
ἢ θαμαστὴ σου ἢ ἀνθηση, ἢ χαρά,
κι' ἢ ζήση, πού τὴν ἔλπιζες γιὰ σκόλη;

Πίσω νά γύρναες κάν! Μὰ ἡ συφορά,
νά, σὲ θυμάται, σοῦ χτυπάει τὴ θύρα...
Σύρε νά ἴδεις, ἀνώφελη μου πείρα!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΡΑΝΑΣ